

9. Komunikacja przez pamięć dzieloną

Pamięć wirtualna

Procesy nie adresują bezpośrednio pamięci fizycznej. Zamiast tego system operacyjny przydziela im wirtualną przestrzeń adresową. Jest ona liniowa, zaczyna się od zera i rośnie aż do wartości maksymalnej.

Pamięć składa się z bajtów pogrupowanych w strony. Strony zarządzane są przez MMU (ang. *Memory Management Unit*). Rozmiar strony zależy od architektury i zwykle wynosi:

- 4 kB dla maszyn 32 bitowych
- 8 kB dla maszyn 64 bitowych

Strona może być albo obecna w pamięci RAM albo nieobecna, znajduje się w pamięci dyskowej. Odwołanie się do strony nieobecnej powoduje wyjatek błąd strony (ang. *Page Fault*). Wtedy system operacyjny sprowadza stronę z pamięci dyskowej do pamięci RAM.

Jądro rozmieszcza strony w blokach zwanych regionami pamięci. Różnić się one mogą prawami dostępu.

W każdym procesie istnieją następujące regiony pamięci:

- Segment tekstu – zawiera kod i dane stałe, literały, tylko do odczytu
- Segment stosu – zawiera zmienne lokalne i dane zwracane z funkcji. Rośnie i maleje w trakcie wykonania programu
- Segment danych (sterta) – zawiera dane dynamiczne przydzielane funkcją `malloc`.
- Segment `bss` – zawiera niezainicjowane zmienne globalne

Przydzielanie pamięci dynamicznej

Pamięć dynamiczna przydzielana jest funkcją `malloc`

```
void * malloc(size_t size)
```

Funkcja zwraca wskaźnik na przydzielony obszar pamięci lub `NULL` gdy się nie powiodła.

```
typedef struct {
    int pocz;
    int kon;
    int ile;
} msg_t;
...
msg_t * buf;
...
buf = (msg_t *) malloc(sizeof(msg_t));
buf->pocz = 1;
```

Pamięć dynamiczna do tablic przydzielana jest funkcją `calloc`

```
void * calloc(size_t nr, size_t size)
```

nr – liczba elementów
size – wielkość elementu

Funkcja zwraca wskaźnik na przydzielony obszar pamięci lub NULL gdy się nie powiodła.

Zmiana wielkości obszaru

```
void * realloc(void * ptr, size_t size)
```

ptr – wskaźnik na obszar
size – nowa wielkość obszaru

Zwalnianie obszaru pamięci

```
void free(void * ptr)
```

Blokowanie pamięci

```
int mlock(const void * adr, size_t len);
```

Wykonanie funkcji spowoduje że wskazany obszar pamięci poczynając od adr, wielkości len nie zostanie usunięty z pamięci RAM na dysk.

Blokowanie całej pamięci procesu:

```
int mlockall(int flags);
```

Odblokowanie pamięci

```
int munlock(const void * adr, size_t len);
```

```
int munlockall(void);
```

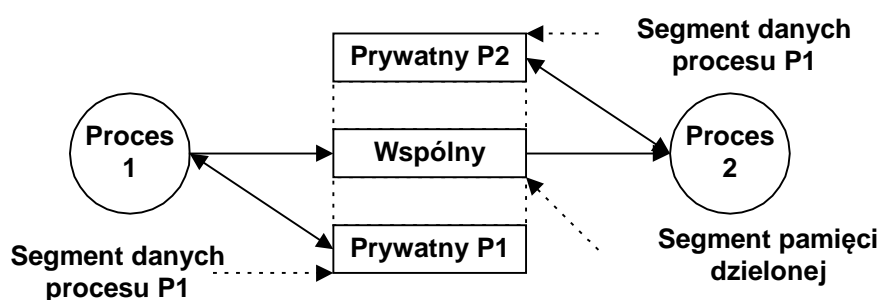
Komunikacja przez pamięć dzieloną

Metoda komunikacji przez wspólną pamięć może być użyta gdy procesy wykonywane są na maszynie jednoprocessorowej lub wieloprocessorowej ze wspólną pamięcią.

Procesy mają rozdzielone segmenty danych - modyfikacje wykonane na danych w jednym procesie w żaden sposób nie przenoszą się do procesu drugiego.

Aby procesy mogły mieć wspólny dostęp do tych samych danych należy:

1. Utworzyć oddzielny segment pamięci.
2. Udostępnić dostęp do segmentu zainteresowanym procesom.

Rys. 9-1 Procesy P1 i P2 komunikują się poprzez wspólny obszar pamięci

Wątki

Wątki z natury dzielą obszar danych. Zmienne zadeklarowane jako zmienne globalne będą dostępne dla wątków.

Komunikacja poprzez pamięć dzieloną

Gdy procesy komunikują się przez wspólną pamięć, należy zadbać o zachowanie spójności danych zawartych w dzielonym obszarze pamięci.

9.1 Funkcje operujące na wspólnej pamięci – standard Posix

Standard Posix 1003.4 - funkcje pozwalające na tworzenie i udostępnianie segmentów pamięci:

Działanie	Funkcja
Utworzenie wspólnego segmentu pamięci	<code>shm_open()</code>
Ustalenie rozmiaru segmentu	<code>ftruncate()</code>
Ustalenie odwzorowanie segmentu	<code>mmap()</code>
Cofnięcie odwzorowania segmentu	<code>munmap()</code>
Zmiana trybu dostępu	<code>mprotect()</code>
Skasowanie segmentu pamięci	<code>shm_unlink()</code>

Tabela 9-1 Funkcje POSIX operujące na pamięci wspólnej

Tworzenie segmentu pamięci

Tworzenie segmentu pamięci podobne jest do tworzenia pliku – segment jest plikiem specjalnym.

```
int shm_open(char *name, int oflag, mode_t mode )
```

name Nazwa segmentu pamięci
oflag Flaga specyfikująca tryb utworzenia (jak dla plików), np. O_RDONLY, O_RDWR, O_CREAT
mode Specyfikacja trybu dostępu (jak dla plików).

Gdy funkcja zwraca liczbę nieujemną jest to uchwyt identyfikujący segment w procesie. Segment widziany jest jako plik specjalny w katalogu /dev/shmem.

Ustalanie rozmiaru segmentu pamięci

```
off_t ftruncate(int fdes, off_t offset)
```

fdes Uchwyt segmentu zwracany przez poprzednią funkcję `shm_open`.
offset Wielkość segmentu w bajtach.

Funkcja zwraca wielkość segmentu lub -1 gdy błąd.

Odwzorowanie segmentu pamięci wspólnej w obszar procesu,

```
void *mmap(void * addr, size_t len, int prot, int flags,  
int fdes, off_t off)
```

addr Zmienna wskaźnikowa w procesie której wartość będzie przez funkcję zainicjowana. Może być 0.

len Wielkość odwzorowywanego obszaru.

prot Specyfikacja dostępu do obszaru opisana w <sys/mman.h>. Może być PROT_READ|PROT_WRITE

flags Specyfikacja użycia segmentu, np. MAP_SHARED.

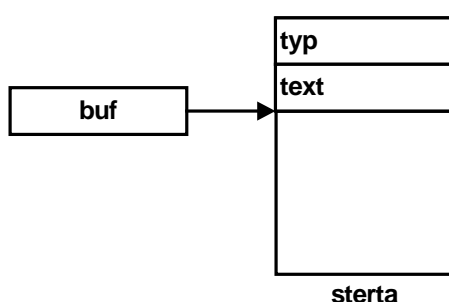
fdes Uchwyt segmentu wspólnej pamięci.

off Początek obszaru we wspólnej pamięci (musi to być wielokrotność strony 4K)

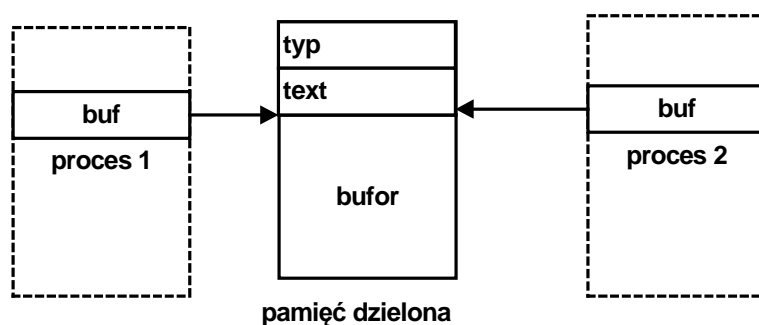
Funkcja zwraca adres odwzorowanego obszaru lub -1 gdy błąd.

```
typedef struct {  
    int typ;  
    char text[SIZE];  
} buf_t;  
...  
buf_t *buf;  
buf = malloc(sizeof(buf_t));  
buf->typ = 1;  
...
```

Przykład 1 Pamięć zawierająca strukturę znajduje się na sterwie

Rys. 9-2 Struktura buf na sterwie

Rys. 9-3 Struktura buf w pamięci dzielonej

```

typedef struct {
    int typ;
    char text[SIZE];
} buf_t;
...
buf_t *buf;
....
fd=shm_open("bufor",O_RDWR|O_CREAT,0664);
...
buf = (buf_t *)mmap(0,sizeof(buf_t),PROT_READ|PROT_WRITE,
    MAP_SHARED, fd, 0);

buf->typ = 1;
...

```

Przykład 2 Pamięć zawierająca strukturę znajduje się w pamięci dzielonej

Odłączenie się od segmentu pamięci

```
shm_unlink(char *name)
```

name Nazwa segmentu pamięci.

Każde wywołanie tej funkcji zmniejsza licznik udostępnień segmentu. Gdy osiągnie on wartość 0 czyli segment nie jest używany już przez żaden proces, segment jest kasowany.

Schemat utworzenia i udostępnienia segmentu podano na poniższym rysunku.

```
// Kompilacja gcc pam-dziel.c -o pam-dziel -lrt
#include <sys/mman.h>
#include <stdio.h>
#include <stdlib.h>
#include <sys/types.h>
#include <sys/stat.h>
#include <fcntl.h>
#include <string.h>

#define SIZE 60 // Rozmiar bufora

typedef struct {
    int typ;
    char text[SIZE];
} buf_t;

main(int argc, char *argv[]) {
    int i, stat, pid, k, res;
    buf_t *buf;
    char name[16];
    int fd; // Deskryptor segmentu

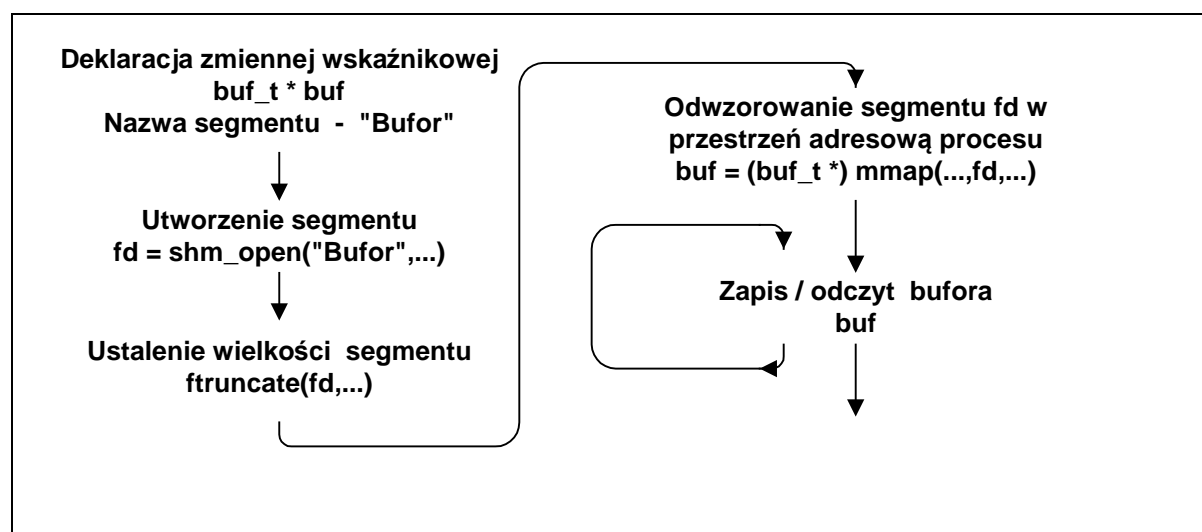
    strcpy(name, "Bufor");
    shm_unlink(name);
    // Utworzenie segmentu pamieci -----
    if((fd=shm_open(name, O_RDWR|O_CREAT, 0664))==-1) {
        perror("shm_open");
        exit(-1);
    }
    printf("fh = %d\n", fd);
    // Okreslenie rozmiaru obszaru pamieci -----
    res = ftruncate(fd, sizeof(buf_t));
    if(res < 0) { perror("ftrunc"); return 0; }

    // Odwzorowanie segmentu fd w obszar pamieci procesow
    buf = (buf_t *) mmap(0, sizeof(buf_t),
    PROT_READ|PROT_WRITE, MAP_SHARED, fd, 0);
    if(buf == NULL) { perror("mmap"); exit(-1); }
    printf("start\n");
    // Proces potomny P2 - pisze do pamieci wspolnej -----
    if(fork() == 0) {
        buf-> typ = 1;
        for(k=0; k<10; k++) { // Zapis do bufora
            printf("Zapis - Komunikat %d\n", k);
            sprintf(buf->text, "Komunikat %d", k);
            sleep(1);
        }
        exit(0);
    }
    // Proces macierzysty P1 czyta z pamieci wspolnej -
```

Komunikacja przez wspólną pamięć


```
for(i=0;i<10;i++) {  
    printf("Odczyt %s\n",buf->text);  
    sleep(1);  
}  
// Czekam na potomny --  
pid = wait(&stat);  
return 0;  
}
```

Przykład 9-1 Procesy P1 i P2 komunikują się przez wspólny obszar pamięci

Rys. 9-4 Schemat użycia segmentu pamięci dzielonej

Sposób wykorzystania wspólnej pamięci do komunikacji pomiędzy procesami.

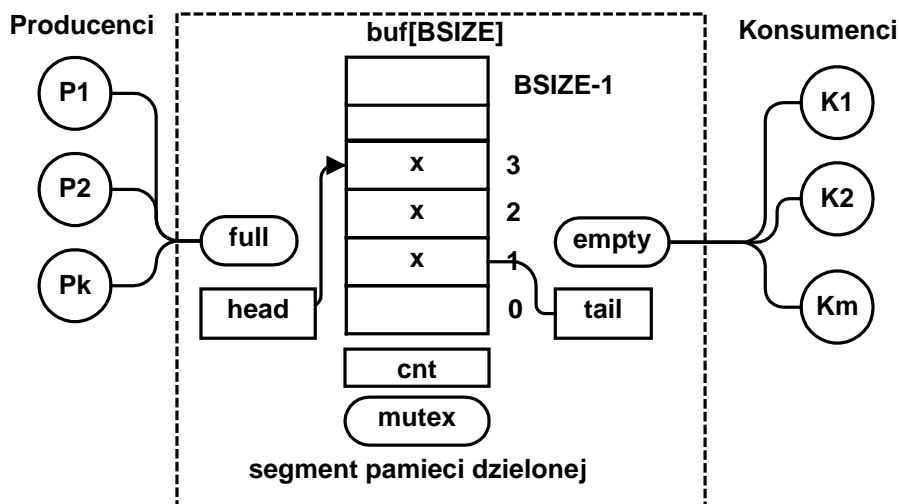
Proces macierzysty P1:

1. Deklaruje zmienną wskaźnikową buf do struktury buf_t.
2. Tworzy segment pamięci o nazwie „Bufor” - funkcja shm_open.
3. Ustala jego wielkość na sizeof(buf_t) - funkcją ftrunc.
4. Udostępnia segment w przestrzeni adresowej inicjując zmienną buf – funkcja mmap.
5. Tworzy proces potomny P2 – funkcja fork.
6. Czyta znaki z bufora buf.

Proces potomny P2:

1. Korzysta z utworzonego, udostępnionego i odwzorowanego jako buf segmentu pamięci.
2. Pisze komunikaty do bufora buf.

9.2 Rozwiązanie problemu producenta i konsumenta – semafory nienazwane


```

#include <sys/mman.h>
#include <fcntl.h>
#include <semaphore.h>
#define BSIZE      4    // Rozmiar bufora
#define LSIZE     80   // Dlugosc linii
typedef struct {
    char buf[BSIZE][LSIZE];
    int head;
    int tail;
    int cnt;
    sem_t mutex;
    sem_t empty;
    sem_t full;
} bufor_t;

main(int argc, char *argv[]) {
    int i, stat, k, pid, size, fd, res;
    bufor_t *wbuf ;
    char c;
    // Utworzenie segmentu -----
    shm_unlink("bufor");
    if((fd=shm_open("bufor", O_RDWR|O_CREAT , 0774)) == -1){
        perror("open"); exit(-1);
    }
    printf("fd: %d\n",fd);
    size = ftruncate(fd, BSIZE);
    if(size < 0) {perror("trunc"); exit(-1); }
    // Odwzorowanie segmentu fd w obszar pamieci procesow

```

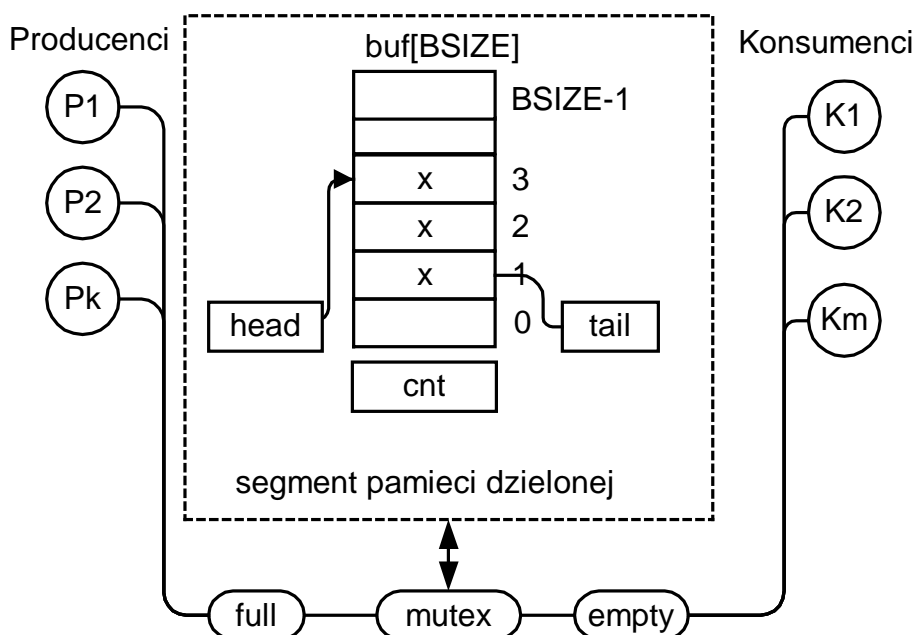
```
wbuf = (bufor_t *)mmap(0,BSIZE,PROT_READ|PROT_WRITE,
    MAP_SHARED, fd, 0);
if(wbuf == NULL) {perror("map"); exit(-1); }

// Inicjacja obszaru -----
wbuf-> cnt = 0;
wbuf->head = 0;
wbuf->tail = 0;
if(sem_init(&(wbuf->mutex),1,1)){
    perror("mutex");exit(0);
}
if(sem_init(&(wbuf->empty),1,BSIZE)) {
    perror("empty"); exit(0);
}
if(sem_init(&(wbuf->full),1,0)) {
    perror("full"); exit(0);
}
// Tworzenie procesow -----
if(fork() == 0) { // Producent
    for(i=0;i<10;i++) {
        // printf("Producent: %i\n",i);
        printf("Producent - cnt:%d head: %d tail: %d\n",
            wbuf-> cnt,wbuf->head,wbuf->tail);
        sem_wait(&(wbuf->empty));
        sem_wait(&(wbuf->mutex));
        sprintf(wbuf->buf[wbuf->head],"Komunikat %d",i);
        wbuf-> cnt ++;
        wbuf->head = (wbuf->head +1) % BSIZE;
        sem_post(&(wbuf->mutex));
        sem_post(&(wbuf->full));
        sleep(1);
    }
    shm_unlink("bufor");
    exit(i);
}
// Konsument -----
for(i=0;i<10;i++) {
    printf("Konsument - cnt: %d odebrano %s\n",wbuf->cnt
        ,wbuf->buf[wbuf->tail]);
    sem_wait(&(wbuf->full));
    sem_wait(&(wbuf->mutex));
    wbuf-> cnt --;
    wbuf->tail = (wbuf->tail +1) % BSIZE;
    sem_post(&(wbuf->mutex));
    sem_post(&(wbuf->empty));
    sleep(1);
}
```

```
pid = wait(&stat);
shm_unlink("bufor");
sem_close(&(wbuf->mutex));
sem_close(&(wbuf->empty));
sem_close(&(wbuf->full));
return 0;
}
```

Przykład 9-2 Rozwiązanie problemu producenta i konsumenta za pomocą semaforów nienazwanych

9.3 Rozwiązanie problemu producenta i konsumenta – semafory nazwane


```

#include <sys/mman.h>
#include <fcntl.h>
#include <semaphore.h>
#define BSIZE      4 // Rozmiar bufora
#define LSIZE     80 // Dlugosc linii

typedef struct { // Obszar wspólny
    char buf[BSIZE][LSIZE];
    int head;
    int tail;
    int cnt;
} bufor_t;

main(int argc, char *argv[]) {
    int i, stat, k, pid, size, fd, res;
    bufor_t *wbuf ;
    char c;
    sem_t *mutex;
    sem_t *empty;
    sem_t *full;

    // Utworzenie segmentu -----
    shm_unlink("bufor");
    if((fd=shm_open("bufor", O_RDWR|O_CREAT , 0774)) == -1){
        perror("open"); exit(-1);
    }
    printf("fd: %d\n",fd);

```

Komunikacja przez wspólną pamięć

```
size = ftruncate(fd, BSIZE);
if(size < 0) {perror("trunc"); exit(-1); }
// Odwzorowanie segmentu fd w obszar pamieci procesow
wbuf = ( bufor_t *)mmap(0,BSIZE, PROT_READ|PROT_WRITE,
    MAP_SHARED, fd, 0);
if(wbuf == NULL) {perror("map"); exit(-1); }

// Inicjacja obszaru -----
wbuf-> cnt = 0;
wbuf->head = 0;
wbuf->tail = 0;

// Utworzenie semaforow -----
mutex = sem_open("mutex",O_CREAT,S_IRWXU,1);
empty = sem_open("empty",O_CREAT,S_IRWXU,BSIZE);
full = sem_open("full",O_CREAT,S_IRWXU,0);

// Utworzenie procesow -----
if(fork() == 0) { // Producent
    for(i=0;i<10;i++) {
        // printf("Producent: %i\n",i);
        sem_wait(empty);
        sem_wait(mutex);
        printf("Producent - cnt:%d head: %d tail: %d\n",
            wbuf-> cnt,wbuf->head,wbuf->tail);
        sprintf(wbuf->buf[wbuf->head],"Komunikat %d",i);
        wbuf-> cnt ++;
        wbuf->head = (wbuf->head +1) % BSIZE;
        sem_post(mutex);
        sem_post(full);
        sleep(1);
    }
    shm_unlink("bufor");
    exit(i);
}
```

```
// Konsument -----  
for(i=0;i<10;i++) {  
    sem_wait(full);  
    sem_wait(mutex);  
    printf("Konsument - cnt: %d odebrano %s\n",  
          wbuf->cnt,wbuf->buf[wbuf->tail]);  
    wbuf-> cnt --;  
    wbuf->tail = (wbuf->tail +1) % BSIZE;  
    sem_post(mutex);  
    sem_post(empty);  
    sleep(1);  
}  
pid = wait(&stat);  
shm_unlink("bufor");  
sem_close(mutex);    sem_close(empty); sem_close(full);  
sem_unlink("mutex"); sem_unlink("empty");  
sem_unlink("full");  
return 0;  
}
```

Przykład 9-3 Rozwiązanie problemu producenta i konsumenta za pomocą semaforów nazwanych

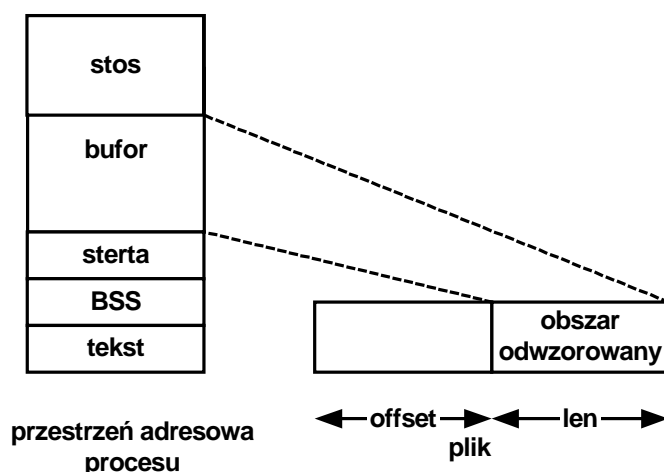
9.4 Odzworowanie plików w pamięci operacyjnej

Pliki mogą być odzworowane w pamięci. Wykonywane jest to za pomocą funkcji `mmap`.

```
void *mmap(void * addr, size_t len, int prot, int
flags, int fdes, off_t offset)
```

addr	Zmienna wskaźnikowa która sugeruje odkąd zacząć odzworowanie w pamięci. Może być 0.
len	Wielkość odzworowywanego obszaru.
prot	Specyfikacja dostępu do obszaru opisana w <code><sys/mman.h></code> . Może być <code>PROT_READ</code> , <code>PROT_WRITE</code> , <code>PROT_EXEC</code>
flags	Specyfikacja użycia segmentu, np. <code>MAP_SHARED</code> , <code>MAP_PRIVATE</code>
fdes	Uchwyt pliku.
offset	Początek pliku który ma być odzworowany we wspólnej pamięci (musi to być wielokrotność strony 4K)

Funkcja zwraca adres odzworowanego obszaru lub `-1` gdy błąd.

Rys. 9-1 Odzworowanie pliku w przestrzeni adresowej procesu

<code>PROT_READ</code>	Strony mogą być czytane
<code>PROT_WRITE</code>	Strony mogą być pisane
<code>PROT_EXEC</code>	Strony mogą być wykonywane

Zmienne `addr` i `offset` muszą być wyrównane do wielokrotności rozmiaru strony. Bajty znajdujące się pomiędzy ostatnią pozycją pliku a końcem strony będą ustawione na zero.

Rozmiar strony może być uzyskany za pomocą funkcji `sysconf`

```
#include <unistd.h>
long sysconf(int name);
```

`name` – nazwa testowanego parametru

Gdy `name` – `_SC_PAGESIZE` podawana jest wielkość strony.

Usunięcie odwzorowania następuje za pomocą funkcji:

```
void *munmap(void * addr, size_t len)
```

`addr` Początek odwzorowania w pamięci.

`len` Wielkość odwzorowywanego obszaru.

Zalety odwzorowania pliku w pamięci:

- Uniknięcie podwójnego buforowania
- Operacja szukania nie wymaga funkcji `lseek` a jedynie modyfikacji wskaźnika

Wady:

Dla małych plików następuje strata pamięci

`mremap` Zmiana wielkości odwzorowania

`mprotect` Zmiana typu dostępu

`msync` Zapisanie na dysku zmian wykonanych w pamięci

```
#include <stdio.h>
#include <stdlib.h>
#include <sys/types.h>
#include <sys/stat.h>
#include <unistd.h>
#include <fcntl.h>
#include <sys/mman.h>

#define FILEPATH "/tmp/mmapped.bin"
#define NUMINTS (1000)
#define FILESIZE (NUMINTS * sizeof(int))

int main(int argc, char *argv[])
{
    int i;
    int fd;
    int result;
    int *map; /* mmaped array of int's */

    fd = open(FILEPATH, O_RDWR | O_CREAT | O_TRUNC, (mode_t)0600);
    if (fd == -1) {
        perror("Error opening file for writing");
        exit(EXIT_FAILURE);
    }

    map = mmap(0, FILESIZE, PROT_READ | PROT_WRITE, MAP_SHARED, fd, 0);
    if (map == MAP_FAILED) {
        close(fd);
        perror("Error mmaping the file");
        exit(EXIT_FAILURE);
    }

    for (i = 1; i <= NUMINTS; ++i) {
        map[i] = 2 * i;
    }

    if (munmap(map, FILESIZE) == -1) {
        perror("Error un-mmapping the file");
        /* Decide here whether to close(fd) and exit() or not. Depends... */
    }

    close(fd);
    return 0;
}
```

Przykład 9-4 Odwzorowanie pliku w pamięci operacyjnej